

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัย “ภาวะการค้างชำระหนี้กองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในจังหวัดระนอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อหาสาเหตุภาวะการค้างชำระหนี้ และข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขภาวะการค้างชำระหนี้ โดยใช้การศึกษาด้วยการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพร่วมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยทั้ง 2 แบบ ดังนี้

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามสำหรับลูกหนี้ค้างชำระ ใน 5 อำเภอ รวม 20 ตำบล จำนวน 124 ราย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็น 4 ตอน ดังนี้

1. ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป
 2. ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ
 3. ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดหนี้ค้างชำระ
 - 3.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร
 - 3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก.
 4. ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการแก้ไขการค้างชำระหนี้
- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1. ชาย	88	70.97
2. หญิง	36	29.03
รวม	124	100

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
2. อายุ		
1. 31-40 ปี	9	7.26
2. 41-50 ปี	46	37.10
3. 51-60 ปี	44	35.48
4. 61 ปีขึ้นไป	25	20.16
รวม	124	100
3. ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่า ป. 4	3	2.42
2. จบชั้น ป. 4	59	47.58
3. จบชั้น ป. 6-ม. 3	60	48.39
4. จบชั้น ม. 6 ขึ้นไป	2	1.61
รวม	124	100
4. สถานภาพการสมรส		
1. แต่งงานและอยู่ร่วมกัน	123	99.19
2. หม้าย	1	0.81
รวม	124	100
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1. 1-2 คน	2	1.61
2. 3-4 คน	63	50.81
3. 5-6 คน	48	38.71
4. 7-8 คน	10	8.06
5. มากกว่า 8 คน	1	0.81
รวม	124	100

หลัก ร้อยละ 84.68 รองลงมาคือ ทำสวนปาล์ม คิดเป็นร้อยละ 12.90 ถัดไปคือทำ สวนผสม คิดเป็นร้อยละ 1.61 และน้อยที่สุดคือ ทำสวนผลไม้ คิดเป็นร้อยละ 0.81 โดยส่วนใหญ่มีอาชีพอื่นนอกภาคการเกษตรคือ รับจ้างแรงงานทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 94.35 รองลงมาคือ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 4.84 และเป็นลูกจ้างบริษัท/ ส่วนราชการ คิดเป็นร้อยละ 0.81 ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ตามตารางข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ลูกหนี้ค้ำชำระส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 41-50 ปี จบการศึกษาชั้น ป. 6-ม. 3 สถานภาพการสมรสแต่งงานและอยู่รวมกัน มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเพียง 1-2 คน ทำสวนยางพาราเป็นหลัก ประกอบอาชีพอื่นนอกการเกษตรคือ รับจ้างแรงงานทั่วไป

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
1. รายได้รวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปี โดยประมาณ		
1. ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี	1	0.81
2. 30,001-50,000 บาทต่อปี	1	0.81
3. 50,001-70,000 บาทต่อปี	1	0.81
4. 70,001-90,000 บาทต่อปี	3	2.42
5. 90,001-110,000 บาทต่อปี	2	1.60
6. 110,001-130,000 บาทต่อปี	27	21.77
7. 130,001-150,000 บาทต่อปี	21	16.94
8. สูงกว่า 150,000 บาทต่อปี	68	54.84
รวม	124	100

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
2. รายได้จากอาชีพนอกการเกษตรต่อปี โดยประมาณ		
1. ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี	111	89.52
2. 30,001-50,000 บาทต่อปี	3	2.42
3. 50,001-70,000 บาทต่อปี	3	2.42
4. 70,001-90,000 บาทต่อปี	4	3.23
5. 90,001-110,000 บาทต่อปี	1	0.81
6. 110,001-130,000 บาทต่อปี	2	1.60
รวม	124	100
3. รายจ่ายรวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปี โดยประมาณ		
1. ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี	1	0.81
2. 30,001-50,000 บาทต่อปี	1	0.81
3. 70,001-90,000 บาทต่อปี	7	5.65
4. 90,001-110,000 บาทต่อปี	17	13.70
5. 110,001-130,000 บาทต่อปี	36	29.03
6. 130,001-150,000 บาทต่อปี	22	17.74
7. สูงกว่า 150,000 บาทต่อปี	40	32.26
รวม	124	100
4. รายจ่ายในครัวเรือนต่อปีโดยประมาณ		
1. ต่ำกว่า 30,000 บาทต่อปี	93	75.00
2. 30,001-50,000 บาทต่อปี	14	11.79
3. 50,001-70,000 บาทต่อปี	4	3.23
4. 70,001-90,000 บาทต่อปี	5	4.02
5. 90,001-110,000 บาทต่อปี	4	3.23
6. 110,001-130,000 บาทต่อปี	4	3.23
รวม	124	100

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อมูลทางเศรษฐกิจ	จำนวน	ร้อยละ
5. มีหนี้สินภายนอก โดยประมาณ		
1. 30,001-60,000 บาทต่อปี	3	2.42
2. 60,001-90,000 บาทต่อปี	2	1.60
3. 90,001-120,000 บาทต่อปี	4	3.23
4. 120,001-150,000 บาทต่อปี	4	3.23
5. สูงกว่า 150,000 บาทต่อปี	111	89.25
รวม	124	100
6. มีหนี้สินกับสถาบันการเงินใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
1. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	124	100.00
2. ธนาคารออมสิน	16	12.90
3. กองทุนหมู่บ้าน	50	40.32

จากตารางที่ 3 จำนวนร้อยละของลูกหนี้ค้างชำระที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ด้านรายได้พบว่าส่วนใหญ่มีรายได้รวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปี โดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 54.84 รองลงมาคือ 110,001-130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 21.77 ถัดไปคือ 130,001-150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.94 และน้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า 30,000 บาท จำนวน 30,001-50,000 บาท และ 50,001-70,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 0.81

มีรายได้จากอาชีพนอกการเกษตรต่อปีโดยประมาณ ต่ำกว่า 30,000 บาท มากที่สุดร้อยละ 89.52 รองลงมาคือ 70,001-90,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.23 ถัดไปคือ 30,001-50,000 บาท และ 50,001-70,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 2.42 น้อยที่สุดคือ 90,001-110,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 0.81

มีรายจ่ายรวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปีโดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท ร้อยละ 32.26 รองลงมาคือ 110,001-130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 29.3 ถัดไปคือ 130,001-150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 17.74 น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่า 30,000 บาท และจำนวน 30,001-50,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 0.81

มีรายจ่ายในครัวเรือนต่อปีโดยประมาณ ต่ำกว่า 30,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 75.00 รองลงมาคือ 30,001-50,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.29 ถัดไปคือ 70,001-90,000 บาท

คิดเป็นร้อยละ 4.02 น้อยที่สุดคือ 50,001-70,000 บาท, 90,001-110,000 บาท และ 110,001-130,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.23

มีหนี้สินภายนอกโดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท มากที่สุด ร้อยละ 89.52 รองลงมา คือ 90,001-120,000 บาท และ 120,001-150,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.23 น้อยที่สุดคือ 60,001-90,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 1.60

ลูกหนี้ค้างชำระทั้ง 124 ราย เป็นหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มากที่สุดคือ ร้อยละ 100.00 รองลงมาคือกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 40.32 น้อยที่สุดคือกับธนาคารออมสิน คิดเป็นร้อยละ 12.90

จากผลการวิเคราะห์ตามตารางข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ลูกหนี้ค้างชำระส่วนใหญ่มีรายได้รวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปีโดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท มีรายได้จากอาชีพนอกการเกษตรต่อปีโดยประมาณ ต่ำกว่า 30,000 บาท ขณะเดียวกันมีรายจ่ายรวมจากอาชีพการเกษตรทุกประเภทต่อปีโดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท มีรายจ่ายในครัวเรือนต่อปีโดยประมาณ ต่ำกว่า 30,000 บาท มีหนี้สินภายนอกโดยประมาณ สูงกว่า 150,000 บาท และทุกคนมีหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สาเหตุการเกิดหนี้ค้างชำระ

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามถึงปัญหาและสาเหตุเกิดหนี้ค้างชำระ

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านการผลิต/ การตลาด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. ผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ	83	66.94
2. ต้นทุนการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ย ค่าจ้าง และค่าพันธุ์	122	98.39
3. ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ	45	36.29
4. ผลผลิตเสียหายจากภัยธรรมชาติ	12	9.68
5. ขาดแรงงานในครอบครัว	68	54.84
6. วัฒนธรรมการเกษตรเปลี่ยนไป ไม่มีการลงแขก และใช้เทคโนโลยีมากขึ้น	21	16.94

ตารางที่ 4 (ต่อ)

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
2. ด้านเศรษฐกิจ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. มีรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้	124	100.00
2. มีค่าใช้จ่ายสูง (ภาระทางครอบครัว) เช่น ค่าเล่าเรียน และค่ารักษาพยาบาล	116	93.55
3. มีค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดมาก (ภาระทางสังคม) เช่น งานบวช งานศพ และงานแต่งงาน	106	85.48
4. มีภาระหนี้สินมากและหลายแห่ง	113	91.13
5. ย้ายที่ทำมาหากิน	2	1.61
3. ด้านบริหารจัดการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. มีขนาดการถือครองที่ดินไม่เพียงพอใน การประกอบอาชีพเกษตรกรรม	2	1.61
2. นำเงินกู้ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์	1	0.81
3. ชำระหนี้แหล่งอื่นก่อนชำระหนี้ ส.ป.ก. ระนอง	73	58.87
4. ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินเชื่อจาก ส.ป.ก.	2	1.61
5. อยู่ไกลจาก ส.ป.ก. ระนอง ไม่สะดวก ในการเดินทางมาชำระหนี้	107	86.29
4. ด้านส่วนตัวเกษตรกร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. มีพฤติกรรมลักษณะหนียหนี้	1	0.81

ตารางที่ 4 (ต่อ)

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง	จำนวน	ร้อยละ
1. ด้านนโยบาย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. ระยะเวลาที่ได้รับเงินกู้ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิต	1	0.81
2. การกำหนดชำระคืนเงินกู้ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลขายผลผลิต	31	25.00
2. ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. เจ้าหน้าที่ใช้คำพูดและกริยาไม่เหมาะสมในการติดตามทวงหนี้	3	2.42
3. ด้านบริหารจัดการ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละข้อ		
1. ช่องทางการชำระหนี้คั้นมีน้อย คือ ต้องไปส่งที่ ส.ป.ก. ระนองด้วยตนเอง	49	39.52

จากตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของลูกหนี้ค้างชำระที่ตอบแบบสอบถามถึงปัญหาและสาเหตุเกิดหนี้ค้างชำระ แบ่งเป็น 2 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

1.1 ด้านการผลิต/ การตลาด พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากต้นทุนการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ย ค่าจ้าง และค่าพันธุ์ มากที่สุด จำนวน 122 ราย คิดเป็นร้อยละ 98.39 รองลงมาคือ เกิดจากผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จำนวน 83 ราย คิดเป็นร้อยละ 66.94 จากการขาดแรงงานในครอบครัว จำนวน 68 ราย คิดเป็นร้อยละ 54.84 เกิดจากราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จำนวน 45 ราย คิดเป็นร้อยละ 36.29 เกิดจากวัฒนธรรมการเกษตรเปลี่ยนไป ไม่มีการลงแขก และใช้เทคโนโลยีมากขึ้น จำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 16.94 และเกิดจากผลผลิตเสียหายจากภัยธรรมชาติ จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 9.68 ตามลำดับ

1.2 ด้านเศรษฐกิจ พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ มากที่สุด จำนวน 124 ราย คิดเป็นร้อยละ 100.00 รองลงมาคือ เกิดจากมีค่าใช้จ่ายสูง (ภาระทางครอบครัว)

เช่น ค่าเล่าเรียน และค่ารักษาพยาบาล จำนวน 116 ราย คิดเป็นร้อยละ 93.55 เกิดจากมีภาระหนี้สินมากและหลายแห่ง จำนวน 113 ราย คิดเป็นร้อยละ 91.13 เกิดจากมีค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดมาก (ภาระทางสังคม) เช่น งานบวช งานศพ และงานแต่งงาน จำนวน 106 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.48 และเกิดจากย้ายที่ทำมาหากิน จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.61 ตามลำดับ

1.3 ด้านบริหารจัดการ พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากอยู่ไกลจาก ส.ป.ก. ระนองไม่สะดวกในการเดินทางมาชำระหนี้ มากที่สุด จำนวน 107 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.29 รองลงมาคือ เกิดจากชำระหนี้แหล่งอื่นก่อนชำระหนี้ ส.ป.ก. ระนอง จำนวน 73 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.87 เกิดจากมีขนาดการถือครองที่ดินไม่เพียงพอในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 2 ราย และเกิดจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสินเชื่อจาก ส.ป.ก. ระนอง จำนวน 2 ราย คิดเป็นร้อยละ 1.61 เกิดจากนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.81 ตามลำดับ

1.4 ด้านส่วนตัวเกษตรกร พบว่าเกิดจากมีพฤติกรรมลักษณะหนี้ยวหนี้เพียง 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.81

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง

2.1 ด้านนโยบาย พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากการกำหนดชำระคืนเงินกู้ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลขายผลผลิต มากที่สุด จำนวน 31 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.00 และเกิดจากระยะเวลาที่ได้รับเงินกู้ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิต จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.81 ตามลำดับ

2.2 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ พบว่าเกิดเจ้าหน้าที่ใช้คำพูดและกริยาไม่เหมาะสมในการติดตามทวงหนี้ จำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 2.42

2.3 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าเกิดทางช่องทางการชำระหนี้คืนมีน้อย คือ ต้องไม่ส่งที่ ส.ป.ก. ระนอง ด้วยตนเอง จำนวน 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 39.52

จากผลการวิเคราะห์ตามตารางข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ปัญหาและสาเหตุเกิดหนี้ค้างชำระในส่วนของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร ด้านการผลิต/ การตลาดนั้น เกิดจากต้นทุนการผลิตสูง เช่น ค่าปุ๋ย ค่าจ้าง และค่าพันธุ์ ด้านเศรษฐกิจ เกิดจากมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ ด้านบริหารจัดการ เกิดจากอยู่ไกลจาก ส.ป.ก. ระนอง ไม่สะดวกในการเดินทางมาชำระหนี้ ด้านส่วนตัวเกษตรกร เกิดจากมีพฤติกรรมลักษณะหนี้ยวหนี้ สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง ด้านนโยบาย เกิดจากการกำหนดชำระคืนเงินกู้ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลขายผลผลิตมากที่สุด ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ เกิดจากเจ้าหน้าที่ใช้คำพูดและกริยาไม่เหมาะสมในการติดตามทวงหนี้ ด้านการบริหารจัดการ เกิดจากช่องทางการชำระหนี้คืนมีน้อย คือ ต้องไปส่งที่ ส.ป.ก. ระนอง ด้วยตนเอง

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในการแก้ไขการค้างชำระหนี้

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขการค้างชำระหนี้

ข้อเสนอแนะ	จำนวน	ร้อยละ
ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่เสนอแนะในแต่ละหัวข้อ		
1. ขอลดดอกเบี้ย	1	0.81
2. ขอสนับสนุนปุ๋ย	17	13.71
3. ขอให้เจ้าหน้าที่มาเก็บเงินที่บ้าน (ผ่อนชำระ)	119	95.97
4. ขอส่งชำระหนี้ทางไปรษณีย์	1	0.81

จากตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของลูกหนี้ค้างชำระที่ตอบแบบสอบถามถึงข้อเสนอแนะในการแก้ไขการค้างชำระหนี้ พบว่าส่วนใหญ่ขอให้เจ้าหน้าที่มาเก็บเงินที่บ้านมากที่สุด จำนวน 119 ราย คิดเป็นร้อยละ 95.97 รองลงมาคือ เสนอขอสนับสนุนปุ๋ย จำนวน 17 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.71 และขอลดดอกเบี้ย ขอส่งชำระหนี้ทางไปรษณีย์ จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 0.81 ตามลำดับ

จากผลการวิเคราะห์ตามตารางข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ลูกหนี้ค้างชำระส่วนใหญ่เสนอแนะขอให้เจ้าหน้าที่มาเก็บเงินที่บ้าน

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม กลุ่มลูกหนี้ค้างชำระที่ศาลมีคำพิพากษาศาลแล้ว จำนวน 4 ราย กลุ่มกำนันตำบล จ.ป.ร. จำนวน 1 ราย และกลุ่มเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก. ระนอง ที่รับผิดชอบงานกองทุน ฯ จำนวน 3 ราย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

1. ตอนที่ 1 สาเหตุภาวะการค้างชำระหนี้

1.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

1.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง

2. ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ แนวทางในการแก้ไขภาวะการค้างชำระหนี้

2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สาเหตุภาวะการค้างชำระหนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

เกิดจากการมีรายรับกับรายจ่ายไม่ลงตัว นั่นคือมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ ประกอบกับต้องไปส่งเงินชำระหนี้ถึง ส.ป.ก. ระนอง ซึ่งอยู่ไกล เกิดจากการนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ มีปัญหาส่วนตัว เช่น หนี้สินมาก ภาระค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาสุขภาพ ลูกหนี้ชำระหนี้แหล่งอื่นก่อนชำระหนี้ ส.ป.ก. ระนอง และมีพฤติกรรมลักษณะเหนียวหนี้โดยการอ้างว่าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟู

“มีรายรับกับรายจ่ายไม่ลงตัว มีรายได้ไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ ต้องไปส่งเงินชำระหนี้เองที่ ส.ป.ก. ระนอง ไม่มีเวลาไปส่ง ดอกเบี้ยเยอะ และได้เป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูแล้ว” (คำสิงห์ อุทัย, บัวศรี แจ่มหมื่นไวย และเยี่ยม จันทร์ปาน, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2556)

“เกิดจากตัวเกษตรกรเองมีลักษณะเหนียวหนี้ โดยอ้างว่าได้เข้าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟู โดยมีพฤติกรรมตามกัน โดยมีนายคำสิงห์ อุทัย เป็นคนนำเพราะเป็นอดีตผู้ใหญ่บ้าน” (เดชชัย ศรีฟ้า, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556)

“เกษตรกรนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์จากที่ขอกู้, ผู้กู้มีปัญหาส่วนตัว เช่น หนี้สินมากหลายทาง ภาระค่าใช้จ่ายสูง ปัญหาด้านสุขภาพ, ดอกเบี้ยเงินกู้ ส.ป.ก. ต่ำกว่าสถาบันการเงินอื่น หรือเงินกู้นอกระบบ ทำให้ลูกหนี้ชำระหนี้ทางอื่นก่อน” (เจ้าหน้าที่กลุ่มปฏิบัติการจัดการ ฯ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

“เกษตรกรเองไม่ได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้จริง เหตุผลที่ขอกู้คือเอาเงินไปซื้อปุ๋ย ซื้อเครื่องมือพัฒนาสวน แต่ข้อเท็จจริงเอาไปใช้อย่างอื่นมากกว่า แล้วอ้างว่าราคาผลผลิตตกต่ำ เพราะเราไม่มีหลักฐาน และมีลักษณะเหนียวหนึ่ โดยอ้างว่าได้เข้าเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟู” (เจ้าหน้าที่กลุ่มกฎหมาย, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง

กระบวนการปล่อยสินเชื่อไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม หรือรับรองจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน อีกทั้งไม่มีการติดตามการใช้เงินว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่ และขาดการติดตามทวงหนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบติดตามหนี้ โดยเฉพาะ

“เจ้าหน้าที่ไม่มีการติดตามการใช้เงิน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่ และขาดการติดตามทวงหนี้อย่างต่อเนื่อง” (เจ้าหน้าที่กลุ่มปฏิบัติการจัดการ ฯ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

“เจ้าหน้าที่ไม่ได้ติดตามว่าเกษตรนำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ และเจ้าหน้าที่ไม่ไปติดตามเก็บหนี้ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกษตรกรบางรายเข้าใจว่าต้องส่งหมดทั้งจำนวน เมื่อไม่สามารถส่งได้ทั้งจำนวน ก็ไม่นำส่ง แต่หากมีเจ้าหน้าที่ไปเก็บเงินในพื้นที่ทุกเดือนเกษตรกรสามารถผ่อนชำระได้ ซึ่งถ้ามีหน้าที่มาเก็บตั้งแต่แรก ณ เวลานั้นหมดหนี้ไปนานแล้ว (เจ้าหน้าที่กลุ่มการเงิน บัญชี ฯ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

“เจ้าหน้าที่ไม่ได้ติดตามว่าเกษตรกรนำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์จริง และเครื่องมือที่ใช้ในการติดตามได้มาตรฐานหรือไม่, กระบวนการปล่อยสินเชื่อไม่ได้ผ่านการพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มปฏิบัติการจัดการและพัฒนาเกษตรกร กลุ่มการเงินบัญชีและจัดเก็บผลประโยชน์ และกลุ่มกฎหมาย, การพิจารณาปล่อยสินเชื่อไม่ได้รับการรับรองจากกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านช่วยกลั่นกรองลูกบ้านของตนเองอีกชั้นหนึ่ง ว่าสมควรได้รับการสนับสนุนเงินกู้จาก ส.ป.ก. และ ส.ป.ก. ระนองไม่มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบติดตามหนี้โดยเฉพาะ (เหมือนเจ้าหน้าที่ของ ร.ก.ส.) เจ้าหน้าที่ที่มีอยู่ (กลุ่มการเงิน ฯ รับผิดชอบงานหลายอย่าง ถึงแม้จะมีลูกจ้างกองทุน ฯ แต่ก็ไม่มีสิทธิในการเขียนหรือออกใบเสร็จรับเงินหรือเก็บเงินแต่อย่างใด” (เจ้าหน้าที่กลุ่มกฎหมาย, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขภาวะการค้างชำระหนี้

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวเกษตรกร

สนับสนุนปุ๋ย ดำเนินการจัดซื้อปุ๋ยให้แทนการให้เป็นเงิน สำหรับลูกหนี้ที่มีลักษณะเหนียวหนึ่ควรใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดคือเพิกถอนสิทธิในที่ดิน ส.ป.ก.

“ใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดไปเลย ส.ป.ก. เพิกถอนกรรมสิทธิ์ในที่ดิน หรือไม่ก็ทำหนังสือแจ้งเวียนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าลูกบ้านกลุ่มนี้มีพฤติกรรมเหี้ยมโหดนี้ ไม่ต้องให้การสนับสนุนด้านใด ๆ ทั้งสิ้น ตอนนี้พวกเขาก็ต้องการเงินกู๊ ก็ไม่ต้องให้กู๊ทั้งหมู่บ้านเพราะคนในหมู่บ้านยังค้างอยู่ ให้ชุมชนช่วยกันบีบคั้นอีกทางหนึ่ง ขนาดพัฒนาชุมชนขอให้จ่ายวันละบาท เขายังไม่จ่ายเลย เขาอ้างว่าเข้ากองทุนฟื้นฟูอย่างเดียว เขาเหี้ยมโหดนี้เองเพราะเขามีฐานะ ส.ป.ก. ต้องดำเนินการขั้นเด็ดขาดอย่างเดียวเลย” (เดชชัย ศรีฟ้า, สัมภาษณ์, 11 มีนาคม 2556)

“สำหรับกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมเหี้ยมโหด ส.ป.ก. ควรใช้มาตรการขั้นเด็ดขาดในการเพิกถอนสิทธิ์ในที่ดิน ยึดที่ดิน ส.ป.ก. ไปเลย และให้กำนันรับรองเกษตรกรที่เป็นลูกหนี้กองทุน เพราะกำนันจะรู้ว่าลูกบ้านคนไหนที่เป็นลูกหนี้ที่ดีได้ ให้กำนันตรวจสอบรับรองอีกชั้นหนึ่ง” (แสงแก้ว งามผิว, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2556)

“ให้ ส.ป.ก. ระนอง สนับสนุนปุ๋ย ผมจะได้เอามาบำรุงสวนให้ดีขึ้น เพื่อจะได้มีรายได้มากขึ้น” (คำสิงห์ อุทัย, สัมภาษณ์, 12 มีนาคม 2556)

“กรณีเกิดจากเกษตรกร คือ เกษตรกรไม่ได้นำเงินกู๊ไปใช้ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักก็นำไปพัฒนาสวนโดยการซื้อปุ๋ยบ้าง ซื้ออุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ บ้าง ดังนั้นควรแก้ไขโดยการซื้อปุ๋ยหรือซื้ออุปกรณ์ให้ภายในวงเงินที่ได้รับ แต่เป็นรูปสิ่งของแทนตัวเองเพื่อเกษตรกรจะได้นำไปใช้จริง ๆ ป้องกันการนำไปใช้อย่างอื่น” (เจ้าหน้าที่กลุ่มกฎหมาย, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)

ประเด็นข้อกฎหมายและการกล่าวอ้างของเกษตรกร

จากการได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในส่วนของผู้หนี้ค้างชำระที่ศาลมีคำพิพากษาแล้วจำนวน 4 ราย ได้มีการกล่าวอ้างถึงกองทุนฟื้นฟู ผู้วิจัยจึงได้ขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม คือ นายจอมภพ บุญธรรม หัวหน้าสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดระนอง ถึงประเด็นที่ได้กล่าวอ้างว่าได้ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูแล้ว ไม่สามารถผ่อนชำระหนี้คืนกองทุนฯ ส.ป.ก. ระนองได้แต่อย่างใด ประเด็นที่พบเพิ่มเติมมีรายละเอียดดังนี้

สรุปผลการหารือแนวทางการโอนหลักประกันที่ดิน ส.ป.ก. ระหว่างสำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) กับสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2556 เวลา 13.30 น. ณ ห้องประชุม 123 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

1. กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (กฟก.) แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า เมื่อเกษตรกรขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก กฟก. ซึ่งเป็นหนี้กับ ธ.ก.ส. โดยมีหลักประกันในการกู้ยืมเป็นที่ดิน เมื่อ กฟก. รับขึ้นทะเบียนเกษตรกรไว้แล้ว หากตรวจสอบคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ถูกต้อง กฟก. จะดำเนินการชำระหนี้แทนเกษตรกร และโอนหลักประกัน (ที่ดิน) มาเป็นของ กฟก. เมื่อเกษตรกร

ชำระหนี้ครบถ้วน กฟก.จะโอนหลักประกันคืนให้เกษตรกร แต่กรณีเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับ กฟก. ใช้น้ำที่ดินของ ส.ป.ก. เป็นหลักประกันหนี้กับ ธ.ก.ส. จะไม่สามารถโอนที่ดินมาเป็นของ กฟก. ได้เนื่องจากติดขัดด้วยข้อกำหนดของ ส.ป.ก. และ กฟก. จึงขอหารือแนวทางปฏิบัติงานว่า หาก กฟก. จะทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับ ส.ป.ก. โดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของ กฟก. แต่ให้ กฟก. ยึดถือหรือวางไว้เป็นหลักประกันเพื่อไม่ให้เกษตรกรนำที่ดินไปขายให้บุคคลอื่น ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับที่ ส.ป.ก. ได้ทำบันทึกข้อตกลงไว้กับ ธ.ก.ส. จะสามารถกระทำได้หรือไม่

ส.ป.ก. ได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบว่า ปัจจุบัน ส.ป.ก. ได้บันทึกข้อตกลงระหว่าง ส.ป.ก. กับ ธ.ก.ส. เพื่อให้เกษตรกรผู้ได้รับสิทธิจาก ส.ป.ก. ได้แก่ ส.ป.ก. 4-01 สัญญาเช่าที่ดิน สัญญาเช่าซื้อที่ดินที่ประสงค์ขอรับสินเชื่อจาก ธ.ก.ส. มารับบริการโดยการนำเอกสารที่ได้รับจาก ส.ป.ก. มาวางเป็นหลักประกันกับ ธ.ก.ส. (ส่งมอบเอกสารฉบับของเกษตรกรให้แก่ ธ.ก.ส.) หาก กฟก. เห็นว่าการฟื้นฟูหนี้สินของเกษตรกรที่ได้รับสิทธิจาก ส.ป.ก. ไม่จำเป็นต้องโอนสิทธิให้แก่ กฟก. โดยจะนำแนวทางปฏิบัติระหว่าง ส.ป.ก. กับ ธ.ก.ส. มาปรับใช้ก็สามารถดำเนินการได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับนโยบายของ ส.ป.ก. และ กฟก.

2. ส.ป.ก. ได้เสนอประเด็นคำถามต่อที่ประชุมว่ากรณีที่ดินเกษตรกรมีหนี้ค้างชำระกับ ส.ป.ก. (โดยเฉพาะหนี้กองทุนที่ดิน ฯ) หรือกรณีเกษตรกรมีหนี้ค้างชำระกับ ส.ป.ก. และ ธ.ก.ส. ทั้งสองแห่ง กฟก. จะชำระหนี้ให้กับ ส.ป.ก. แทนเกษตรกรได้หรือไม่

กฟก. ได้ชี้แจงให้ที่ประชุมทราบว่า กฟก. จะชำระหนี้แทนเกษตรกรได้เฉพาะเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิก กฟก. ไว้ และเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรต้องมีสถานะเป็นนิติบุคคล เมื่อกองทุนการปฏิรูปที่ดิน ฯ ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามหลักเกณฑ์ของ กฟก. จึงไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่ ส.ป.ก. แทนเกษตรกรได้ แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเห็นว่าควรประสานงานกับ ธ.ก.ส. ให้ยกลูกหนี้ให้แก่เกษตรกรเพิ่มเติม เพื่อให้เกษตรกรนำเงินไปชำระหนี้แก่ ส.ป.ก. ให้เสร็จสิ้นเสียก่อน หลังจากนั้น กฟก. จะชำระหนี้ให้ ธ.ก.ส. แทนเกษตรกร

3. ประธานที่ประชุมเห็นว่า ควรทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันทั้ง 3 หน่วยงาน คือ กฟก., ธ.ก.ส. และ ส.ป.ก. เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดย กฟก. จะแจ้งรายชื่อเกษตรกรที่เป็นสมาชิก กฟก. ที่มีหนี้ค้างชำระกับ ธ.ก.ส. ให้ ส.ป.ก. ตรวจสอบสถานะหนี้ เมื่อ ส.ป.ก. ดำเนินการแล้วเสร็จจะแจ้งให้ กฟก. ทราบว่าเกษตรกรมีหนี้ค้างชำระกับ ส.ป.ก. หรือไม่ เพื่อหาแนวทางในการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรต่อไป

และในวันที่ 5 เมษายน 2556 ส.ป.ก. ระนอง ได้รับหนังสือจากสำนักบริหารกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดระนอง เรื่อง ขอชี้แจงกรณีเกษตรกรสมาชิกกองทุนฟื้นฟู ฯ ค้างชำระหนี้

สรุปความว่า กรณีสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จำนวน 3 ราย คือนายคำสิงห์ อุทัย นายเยี่ยม จันทร์ปาน และนายบัวศรี แจ่มหมื่นไว อยู่ระหว่างการหาหรือถึงแนวทางการดำเนินการและอยู่ระหว่างการทำบันทึกข้อตกลง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินการกรณีดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดระนอง จึงขอให้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินจังหวัดระนอง ระบุหรือชะลอการดำเนินการกับเกษตรกรสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร สาขาจังหวัดระนอง ทั้ง 3 ราย ออกไปจนกว่าผลการหาหรือจะได้อ้างอิงสรุป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ส.ป.ก. ระนอง คือ

ขั้นตอนการรับคำขอกู้ การพิจารณาให้สินเชื่อ การติดตามการใช้จ่ายเงิน และการติดตามทวงหนี้ ให้เจ้าหน้าที่ทั้ง 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้อง ทั้งกลุ่มปฏิบัติการจัดการและพัฒนาเกษตรกร กลุ่มการเงินบัญชีและจัดเก็บผลประโยชน์ และกลุ่มกฎหมาย ดำเนินการร่วมกัน การติดตามควรทำอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งในการพิจารณาให้สินเชื่อควรให้กำนันผู้ใหญ่บ้านรับรองลูกบ้านของตนเอง

“การพิจารณาให้สินเชื่อกับเกษตรกร ควรร่วมกันทั้ง 3 กลุ่ม คือกลุ่มปฏิรูปที่ดิน กลุ่มการเงิน ฯ และกลุ่มกฎหมาย เพื่อพิจารณาตัวบุคคลที่จะให้สินเชื่อ การสร้างความเข้าใจในข้อสัญญา การกู้เงินและการจัดเก็บหนี้ เพื่อให้เกษตรกรมีความเข้าใจและปฏิบัติตามสัญญา รวมทั้งหากเกษตรกรไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้จะมีแนวทางแก้ไข เช่นเกษตรกรประสบภาวะขาดทุนไม่สามารถส่งหนี้ได้ตามกำหนด ส.ป.ก. ซึ่งมีบทบาทในการพัฒนาจะได้ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกรมีรายได้ และสามารถผ่อนชำระหนี้หนี้กับ ส.ป.ก. ได้ กรณีที่ ส.ป.ก. ให้สินเชื่อแล้วเจ้าหน้าที่ควรมีบทบาทในการติดตามการใช้จ่ายเงินว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่ จะได้กำกับการใช้เงินให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้แจ้งไว้ ควรมีการติดตามเป็นระยะ ตั้งแต่การได้รับเงิน การนำเงินไปใช้ และการจัดเก็บหนี้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและปฏิบัติตามสัญญาตามเวลาที่กำหนดตกลงร่วมกันได้” (เจ้าหน้าที่กลุ่มปฏิรูปที่ดิน, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

“เจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่ติดตามเกษตรกรอย่างต่อเนื่องว่าได้นำเงินไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้หรือไม่ ทางที่ดีควรทำความเข้าใจหรือชี้แจงข้อควรปฏิบัติในการเป็นลูกหนี้กองทุน ตั้งแต่ขั้นตอนรับคำขอกู้จากเกษตรกร ซึ่งควรเน้นย้ำอีกครั้งตอนเกษตรกรรับเช็คเงินกู้จาก ส.ป.ก. และเจ้าหน้าที่ควรติดตามเก็บหนี้ในพื้นที่ทุกเดือน โดยให้เจ้าหน้าที่กลุ่มการเงิน 1 คน และกลุ่มกฎหมายหรือกลุ่มปฏิรูปที่ดินอีก 1 คน” (เจ้าหน้าที่กลุ่มการเงิน ฯ, สัมภาษณ์, 15 มีนาคม 2556)

“ขั้นตอนแรกคือการรับคำขอกู้ การติดตามการใช้จ่ายเงิน การติดตามทวงหนี้ หรือแม้กระทั่งการส่งเรื่องฟ้องศาล ควรให้ทั้ง 3 กลุ่มฝ่ายดำเนินการร่วมกัน เป็นการป้องกันดีกว่าการแก้ปัญหา และควรให้กำนันผู้ใหญ่บ้านรับรองลูกบ้านของตนเองว่าสมควรได้รับการสนับสนุน

เงินกู้จาก ส.ป.ก. ระนอง เป็นการกลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง การติดตามว่านำเงินกู้ไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ควรเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นระยะ ๆ ก่อนถึงเวลาครบกำหนดชำระหนี้ หากพบว่าเกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ครบตามสัญญาจะได้หาทางแก้ไขหรือช่วยเหลือได้ทัน เช่น อาจเป็นให้ผ่อนชำระทุกเดือน” (เจ้าหน้าที่กลุ่มกฎหมาย, สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556)